

останніх. Повноваження власника корпоративних прав є дещо вужчими в порівнянні з абсолютністю прав власника у класичному розумінні і співвідносяться як загальне та особливе. Це пояснюється тим, що корпоративні права здійснюються в межах корпоративної правоздатності, яка є спеціальною щодо цивільної правоздатності.

Список бібліографічних посилань:

1. Жорнокуй Ю. М. Корпоративні конфлікти в акціонерних товариствах: цивільно-правовий аспект: монографія. Харків: Право, 2015. 532 с.
2. Яроцький В. Л. Цінні папери в механізмі правового регулювання майнових відносин (основи інструментальної концепції): монографія. Харків: Право, 2006. 544 с.
3. Слипенченко С. О. Оборотоспособность объектов личных неимущественных прав, обеспечивающих социальное бытие физического лица: монография. Харьков: ФОРМ Мичурин А. Н., 2011. 336 с.
4. Шимон С. І. Теорія майнових прав як об'єктів цивільних правовідносин: монографія. Київ: Юрінком Інтер, 2014. 663 с.

Одержано 24.04.2017

УДК 347.711:004.738.5

Олена Сергіївна Кізлова,

професор кафедри цивільного права

Національного університету «Одеська юридична академія»,

доктор юридичних наук, професор

ЕЛЕКТРОННИЙ ДОГОВІР ЯК ПРАВОВИЙ СПОСІБ ЕЛЕКТРОННОЇ КОМЕРЦІЇ

В останні роки найбільш динамічно розвиненим сегментом економічної активності господарюючих суб'єктів у всьому світі стає електронний бізнес або, як його ще називають, «електронна комерція», «електронна торгівля», електронна економічна діяльність. У доктрині застосовуються різні визначення «електронної торгівлі», яке частіше співвідноситься з поняттям «електронна комерція», але вважається більш вузькою категорією. Так, наприклад, одні автори розглядають електронну торгівлю як підсистему внутрішньої торгівлі та як вид особливої торговельної діяльності. У першому випадку електронна торгівля є «сукупність комерційних організацій, для яких оптові і роздрібні операції з купівлі-продажу товарів в електронній формі є основним і професійним видом електронної економічної діяльності. З точки зору комерційного права електронна торгівля як вид діяльності – це багатофункціональна професійна діяльність по формуванню товарних потоків, розширення і освоєння нових ринків збуту, встановлення міжнародних, регіональних договорних зв'язків по поставкам, накопичення товарних запасів тощо» [1].

Інші автори пропонують ототожнювати поняття «електронна торгівля» та «електронна комерція» [2].

Треті автори вважають, що поняття «електронна комерція» включає в себе поняття «електронна торгівля». Під електронною комерцією пропонується розуміти сукупність всіх операцій (не тільки торгових) між підприємцями і всіма їх контрагентами, що здійснюються за допомогою інформаційних технологій [3].

Типовий закон ЮНСІТРАЛ про електронну торгівлю 1996 року широко трактує поняття «electronic commerce», включаючи в нього як договірні (в тому числі підприємницького

характеру), так і позадоговірні відносини торгівельного характеру, що здійснюються з використанням електронних засобів [4].

В Директиві Європейського парламенту та Ради від 20 липня 1998 № 98/48/ЄС про внесення поправок в Директиву 98/34/ЄС дане поняття поширюється на будь-яку послугу, яка зазвичай надається на відстані за винагороду з використанням електронних засобів за персональним проханням її одержувача. Світова організація торгівлі (СОТ) визначає *electronic commerce*, як розподіл, маркетинг, продаж або постачання товарів і послуг за допомогою електронних засобів зв'язку [5].

Представники зарубіжної доктрини, відзначаючи, що поняття «*electronic commerce*» не має загального визначення, схильні включати в нього широке коло комерційних угод і відносин, що випливають з них та пов'язані з наданням товарів і (або) послуг за допомогою електронних засобів. При цьому застосування при укладанні угод електронних засобів автори часто обмежують використанням Інтернету та інших електронних мереж [6].

Для українського ринку електронної торгівлі важливим моментом стало прийняття Верховною Радою Закону України «Про електронну комерцію», який набув чинності 30.09.2015, орієнтиром для якого стала Директива № 2000/31/ЄС «Про деякі правові аспекти інформаційних послуг, зокрема електронної комерції, на внутрішньому ринку» від 08.06.2000.

Цей закон врегулював низку аспектів, пов'язаних з договорами у сфері онлайн торгівлі, деталізувавши, окрім іншого, процес підписання електронних договорів. Хоча електронна комерція існувала в українському правовому полі й до цієї дати. Фундаментальні принципи електронної торгівлі отримали законодавче закріплення в Україні протягом 2004–2006 рр. у Цивільному кодексу України, Закону України «Про електронні документи та електронний документообіг», Закону України «Про електронний цифровий підпис» та внесенням змін до Закону України «Про захист прав споживачів». Крім того, у лютому 2013 року Верховний Суд України опублікував судову практику з розгляду цивільних справ про захист прав споживачів за 2009–2012 рр., де певна увага приділяється доказам укладення електронних договорів споживачами й таким чином визнається можливість укладення договорів з використанням Інтернету. Також питання електронної комерції регулюється в «Угоді про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським союзом...», Директиві 97/7/ЄС «Про захист прав споживачів в дистанційних контрактах» від 20.05.1997.

Питання укладення договорів в електронній формі в науковій літературі не отримали досить широкого і повного висвітлення, що перш за все пов'язано з відносною новизною даного способу укладення договорів. Він набув широкого поширення тільки в 90-х роках минулого століття. Ця обставина обумовила той факт, що більшість наукових праць, присвячених окремим аспектам електронного документообігу відносяться до кінця ХХ століття і початку століття ХХІ.

У законі України «Про електронну комерцію» в статті 3 встановлені правові категорії у сфері електронної торгівлі. Так, Законом закріплено, що електронна комерція – це відносини, спрямовані на отримання прибутку, що виникають під час вчинення правочинів щодо набуття, зміни або припинення цивільних прав та обов'язків, здійснені дистанційно з використанням інформаційно-телекомунікаційних систем, внаслідок чого в учасників таких відносин виникають права та обов'язки майнового характеру. Під «електронною торгівлею» Закон розуміє господарську діяльність у сфері електронної купівлі-продажу, реалізації товарів дистанційним способом покупцю шляхом вчинення електронних правочинів із використанням інформаційно-телекомунікаційних систем.

Визначення електронного правочину також надається Законом України «Про електронну комерцію», під яким розуміється дія особи, спрямована на набуття, зміну або припинення цивільних прав та обов'язків, здійснена з використанням інформаційно-телекомунікаційних систем (ст. 3 закону). Одним з видів електронного правочину є електронний договір.

Один з найбільш значущих позитивних моментів використання електронних засобів (договорів) в цивільному праві – велика економія часу, також дозволяє одночасно скоротити витрати і розширити число потенційних контрагентів. Стаття 207 ЦК України прирівнює до вчинених у письмовій формі правочинів, правочини, зміст яких зафіксований у кількох документах (зокрема листах), а також правочини, воля сторін яких виражена за допомогою електронного або іншого технічного засобу зв'язку. Стаття 11 Закону «Про електронну комерцію» фактично перефразовує ст. 207 ЦК України. Згідно з Законом, електронний договір – домовленість двох або більше сторін, спрямована на встановлення, зміну або припинення цивільних прав і обов'язків та оформлена в електронній формі.

Існує два види договорів, що укладаються через Інтернет:

- укладаються через Web-сайт (продаж товарів за допомогою інтернет-магазинів, надання різних послуг, наприклад фінансових);

- укладаються по e-mail.

Такі договори можуть укладатися між організацією і фізичною особою (так званим кінцевим споживачем, B2C), а також між юридичними особами (B2B). І так само, як і при укладанні договору звичним чином, клієнт і продавець стикаються насамперед з необхідністю дотримання порядку укладання договору, а саме – питаннями оферти (формальну пропозицію певної особи (оферента) певній особі (акцептанта) / особам або необмеженому колу осіб (публічна оферта) укласти договір, що містить всі його істотні умови) і акцепту (відповідь особи, якій адресована оферта, про її прийняття).

З розвитком торговельної діяльності через інтернет-ресурси стає поширеною форма укладення договору через мережі за допомогою здійснення певних конклюдентних дій: *click-wrap agreement* (угода, яка укладається шляхом натискання мишею) і *browse-wrap agreement* (угода, яка укладається шляхом використання веб-сайту).

Угода *click-wrap agreement* є договором, укладеним в електронній формі за допомогою натискання комп'ютерною мишею однієї зі сторін договору по кнопці «Я згоден», яка супроводжує текст такого договору. Англія, Німеччина, Італія, США, а також ряд інших країн визнають юридичну силу такого договору. Типовий закон прирівнює електронні договори і порядок їх укладення (зокрема за допомогою *click-wrap agreement*) за юридичною силою до письмових договорів [6]. Але, не завжди укладання договорів у сфері електронної комерції це не лише *click* та *tap*.

Вважається, що Закон «Про електронну комерцію», врегулював процес укладення електронних договорів на принципово новому рівні. Аналогічно Цивільному кодексу України, Закон використовує концепції оферти та акцепту, що є логічним, оскільки електронний договір, насамперед, є договором. Відповідно до закону України «Про електронну комерцію», електронний договір, укладений шляхом обміну електронними повідомленнями, підписаний у визначеному цим законом порядку, вважається таким, що за правовими наслідками прирівнюється до договору, укладеного у письмовій формі (п. 12 ст. 11 закону). Абзац другий ч. 2 ст. 639 ЦК України передбачає, що договір, який укладений за допомогою інформаційно-телекомунікаційних систем, «вважається укладеним у письмовій формі».

У ст. 10–11 Закону детально прописано порядок укладення електронних договорів у сфері електронної комерції. Як і в інших цивільно-правових договорах, першою стадією

виступає оферта, яка обов'язково містить істотні умови договору та виражає намір особи, яка зробила пропозицію укласти електронний договір (надалі – оферент) вважати себе зобов'язаним у разі її прийняття. Особливістю електронних договорів є те, що і оферта, і акцепт направляються сторонами електронного договору в електронній формі. Електронний договір вважається укладеним з моменту одержання особою, яка направила пропозицію укласти такий договір, відповіді про прийняття цієї пропозиції (акцепту) в порядку, визначеному пунктом шостим ст. 11 Закону.

Список бібліографічних посилань:

1. Рассолов И. М. Электронная торговля и электронные платежи в свете нового российского законодательства. *Ученые труды Российской академии адвокатуры и нотариата*. 2014. № 4. С. 98–99.
2. Алексеев И. Электронная торговля: правовые проблемы предпринимательской деятельности в Интернете. *Юрист*. 2000. № 3. С. 43–45; Терещенко Л. К. Правовое регулирование электронной коммерции. *Юридический мир*. 2001. № 10. С. 36–42.
3. Об электронной торговле: типовый закон ЮНИСТРАЛ 1996 г. URL: http://www.uncitral.org/pdf/russian/texts/electcom/05-89452_Ebook.pdf.
4. Directive 98/48/EC of the European Parliament and of the Council of 20 July 1998 amending Directive 98/34/EC laying down a procedure for the provision of information in the field of technical standards and regulations. *Official Journal of the European Communities*. L 217, 05/08/1998. P. 0018–0026.
5. Перечень терминов, краткое описание процедур и договоренностей, принятых в рамках ВТО // Всемирная торговая организация: документы и комментарии/под ред. С. А. Смирнова. М., 2001. С. 126.
6. Савельев А. И. Лицензирование программного обеспечения в России: законодательство и практика. М.: Инфотропик Медиа, 2012. С. 183.

Одержано 28.04.2017

УДК 347.1

Роман Богданович Шишка,

в.о. завідувача кафедри галузевих правових наук
Київського університету права НАН України,
доктор юридичних наук, професор

**ЩОДО УНІВЕРСАЛІЗАЦІЇ ПРИВАТНОГО ПРАВА:
МЕТОДОЛОГІЧНИЙ КОНЦЕПТ**

Після другої світової війни розвиток суспільства характеризується глибокими змінами, що спричинені глобальними трансформаціями на мікро- і макrorівнях. Із зростанням загроз та небезпек вироблено універсум колективної безпеки, стандарти в певних сферах діяльності, а за ними форми економічного, політичного співробітника та його гуманітарного супроводу. Економічні, соціальні гуманітарні та інші стандарти прав людини, які передбачені міжнародними актами, об'єктивні економічні закономірності, а також свободи руху товарів, інвестицій, інтелектуальної власності та робочої сили зумовили потребу створення та підтримання єдиного правового простору у приватній сфері.

Це частина глобалізації – загального і багатогранного процесу, культурної, ідеологічної, економічної та правової інтеграції держав, державних об'єднань, національних інтересів